

پرونده «وطن امروز» از ساخت آثار سینمایی - تلویزیونی درباره زندگی فرماندهان دفاع مقدس به بهانه ساخت فیلم «منصور»

لایحه‌های سرخ روی پرده نقره‌ای

عباس اسماعیل گل: سینمای دفاع مقدس به عنوان ژانر اختصاصی سینمای ایران، در طول ۴۰ سال گذشته همواره تصاویر ویژه‌ای از رشادت‌ها و زاویه‌های پنهان جنگ را به تصویر کشیده است. ارتش جمهوری اسلامی ایران به عنوان تخصصی‌ترین نیروی نظامی کشور در سال‌های پس از پیروزی انقلاب نقش انکارناشدنی در پیشبرد اهداف دفاع مقدس دارد و در زمینه‌های مشورتی در کنار سپاه تازه تاسیس و بسیج مردمی توانستند در روزهای سخت جنگ و دفاع، حافظان بی‌ادعای این سرزمین باشند. نگاهی به فیلم‌های ساخته‌شده پیرامون فرماندهان، نقش آنها در جنگ و عملیات‌های جمهوری اسلامی ایران در دوران ۸ سال دفاع مقدس را نشان می‌دهد. دوربین سینمای ایران همواره توجه ویژه‌ای به قهرمان‌های دوران دفاع مقدس داشته است. همچنین آثار سینمای ایران نشان داده پتانسیل خوبی برای ساخت آثاری از این دست با مشارکت نهادهای مختلف دارد و در چهل و یکمین سال پیروزی انقلاب اسلامی هنوز نام‌های درخشانی هستند که جای‌شان در ویرترین سینمای ایران خالی است که امیدواریم روزی فرارسد فداکاری و خدمات همه شهدا در آثار مختلف هنری روایت شود. اما دوران ۸ سال دفاع مقدس آنقدر نام‌های افتخارآمیز در خود جا داده است که ساخت فیلم‌هایی بر اساس زندگی آنها تا سال‌ها می‌تواند سوره فیلمسازان دغدغه‌مند باشد. همچنین خبرهایی می‌رسد که در آینده قرار است روایت‌های متفاوتی از برخی چهره‌های تأثیرگذار ۸ سال دفاع مقدس در قالب فیلم سینمایی ساخته شود. در تازه‌ترین محصول سینمای ایران، موسسه اوج با ساخت فیلم «منصور» سراغ زندگی سردار شهید منصور ستاری رفته است که سیاوش سرمندی در مقام کارگردان و جلیل شعبانی در مقام تهیه‌کننده، آن را برای حضور در سی‌ونهمین جشنواره ملی فیلم فجر آماده می‌کنند. به این بهانه در این گزارش به مرور برخی آثار درخشان سینمای دفاع مقدس در وصف فرماندهان و نام‌آوران این دوران می‌پردازیم.

ج / شهید مصطفی چمران، شهید فلاحي / ابراهیم حاتمى کيا / ۱۳۹۲

(سعید راد) - در پناه کردستان است. دکتر وقتی می‌رسد که شهر در آستانه سقوط است. اصغر وصالی (بابک حمیدیان) فرمانده نیروهای پاسدار با تعدادی رزمنده تنها حافظان مردم در برابر هجوم سر تا پا مسلح ضداقلاب به سرکردگی دکتر عنایت (مهدی سلطانی) هستند و در نهایت این پایداری مردم با دستور مستقیم رهبر کبیر انقلاب به ارتش برای نجات و حمایت همه‌جانبه از پناه، به سرانجام خوبی ختم می‌شود.

۲ روز از زندگی چمران جز چند موقعیت ساده و چند اتفاق روزمره چیز خاصی ندارد که تصویر کاملی از او ارائه دهد اما همین که حاتمى کيا باز سراغ سینمای دفاع مقدس از نگاه امروزی‌اش رفته و آن را با ساخت خوب و پروداکشن قوی، تحویل مخاطب می‌دهد، جای شکر و سپاسگزاری دارد. توجه ویژه حاتمى کيا به نقش ارتش در فیلم «ج» با حضور تیمسار فلاحي به نقش راد نشان از نقش تأثیرگذار ارتش در دوران دفاع مقدس دارد. در نمایی از فیلم، تیمسار فلاحي با صدای بلند اعلام می‌کند که ارتش هیچ‌گاه به انقلاب و کشور خیانت نمی‌کند و این ایستادگی همواره مرمون رشادت‌های فرزندان این سرزمین است.

روایت ابراهیم حاتمى کيا در «ج» یکی از متفاوت‌ترین آثار فیلمساز مطرح سینمای دفاع مقدس درباره واقعه پناه و نقش ارتش در بازپس‌گیری این شهر مرزی است. اگر چه منتقدان این فیلم معتقدند چون داستان فیلم، روایت آزادسازی پناه است و چمران یکی از شخصیت‌های این داستان و حتی شاید کمربندتر از اصغر وصالی است، باید نام «پ» را برای آن برگزید اما در هر صورت، «ج» فیلمی است از یک مقطع زمانی زندگی شهید مصطفی چمران. «ج» روایت ۲ شبانه‌روز حضور دکتر چمران (فریبرز عرب‌نیا) در مقام نماینده دولت به اتفاق تیمسار فلاحي

منصور / شهید ستاری / سیاوش سرمندی / سال ۱۳۹۶

جلیل شعبانی، تهیه‌کننده سینما که امسال فیلم سینمایی «منصور» به تهیه‌کنندگی او متقاضی حضور در سی‌ونهمین جشنواره فیلم فجر شده، درباره این فیلم سینمایی گفته است: این فیلم هنوز آماده نمایش نشده است و در ۲ روز آینده کارهای فنی این فیلم به پایان رسیده و آماده نمایش می‌شود. شعبانی خاطر نشان کرد: فیلم «منصور» به ماجرای زندگی شهید ستاری می‌پردازد که در زمان جنگ تحمیلی کارگاهی راه‌اندازی کرد تا یک سری تجهیزات لازم برای ساخت هواپیماسازان به ایران آورده و ساخت هواپیماسازان را در کشور انجام دهد و بسیاری از مشکلات کشور را در زمان جنگ حل کند. وی افزود: قطعا فیلم «منصور» شرایط لازم برای حضور در جشنواره فیض را دارد و همانطور که تأکید کردم خیلی زود مراحل فنی و نهایی این فیلم به پایان رسیده و آماده نمایش می‌شود.

شور شیرین / شهید محمود کاوه / جواد اردکانی / سال ۱۳۸۸

باعث توجه و تمرکز کمتر به شخصیت شهید کاوه شده است. داستان «شور شیرین» در اوایل انقلاب و حوادث اشغال کردستان روایت می‌شود که طی آن، منطقه بوکان و سقز توسط حزب دموکرات اشغال و نهایتاً با عملیات‌های متعدد سپاه پاسداران با فرماندهی محمود کاوه بازپس گرفته می‌شود. موضوع و سوره فیلم از نکات و امتیازات برجسته فیلم است و با فضا سازی خوب و روایت مستند و دقیق، حوادث آن روزهای کردستان را به تصویر می‌کشد.

ضعف شخصیت‌پردازی نقش اول داستان و البته بازی تصنعی بازیگر نقش شهید محمود کاوه از نکاتی است که تماشایی را آزار می‌دهد و فرمانده‌های جوان، با درایت و تیزهوشی و قدرت فرماندهی بالا را در خلال فیلم حس نمی‌کند اما از سکانس‌های خوب فیلم می‌توان به صحنه‌های دردناک برپین سر پاسداران و همچنین قتل دسته‌جمعی توسط حزب دموکرات و سکانس تلخ به آتش کشیده شدن مسجد روستا اشاره کرد. شور شیرین البته یک مینی‌سریال هم داشت که بالاخره در هفته دفاع مقدس امسال روی آنتن تلویزیون رفت ولی تفاوت چندانی با نسخه سینمایی در سطح کیفی نداشت.

جواد اردکانی، دومین فیلمساز پیرامون سرداران دفاع مقدس را یک سال پس از ساخت «به کودی یاس»، به زندگی سردار شهید محمود کاوه، اختصاص داد. اردکانی این بار برخلاف ساخته قبلی‌اش و شاید به دلیل بالا بردن میزان تأثیرگذاری اثرش، از بازیگران مطرح سینما استفاده کرد. جز نقش شهید کاوه، رضا رویگری، جواد عزتی، احمد نجفی، پردیس افکاری و شبنم قلی‌خانی بازیگران این فیلم بودند. این امر اگر چه به بالاتر رفتن کیفیت بازی برخی بازیگران منجر شده اما بازی نقش اول فیلم که تجربه اولین کار حرفه‌ای حمیدرضا عمالو است، در کنار رضا رویگری

به کودی یاس / شهید عبدالحسین برونسی / جواد اردکانی / سال ۱۳۸۲

مرور کارنامه کاری جواد اردکانی نشان می‌دهد که وی عرصه‌های مختلف سینمایی نظیر کودک، داستانی و دفاع مقدس را تجربه کرده است اما چند فیلم دفاع مقدسی او بیش از دیگر آثارش مورد توجه مخاطبان قرار گرفت. فیلم سینمایی «به کودی یاس» بر اساس کتاب «خاک‌های نرم کوشک» به روایت زندگی شهید عبدالحسین برونسی با نقل خاطرات اطرافیان، آشنایان و هم‌زمان ایشان می‌پردازد. رهبر فرزانه انقلاب ۲۶ خرداد ۱۳۸۵ در جمع فیلمسازان و کارگردانان سینما و تلویزیون به تمجید از این کتاب می‌پردازد و این امر جرقه‌ای می‌شود برای جواد اردکانی و ساخت فیلمی پیرامون این سردار جنگ. «به کودی یاس» چند داستان مرتبط و منفک از هم دارد. به کارگیری بازیگران گمنام و غیر سینمایی، گرچه از جذابیت‌های فیلم کاسته اما با نوآوری تکنیکی در روایت غیر خطی قصه، رفت‌وآمد دوربین بین جبهه و پشت جبهه و دیدن بسیجی‌ها در جبهه

زندگی، در کنار زندگی در جبهه از امتیازات این فیلم است. فیلم در سکانس‌هایی به نقد درون‌گفتگویی هم می‌پردازد و در مجموع توانسته اثری دراماتیک و تأثیرگذار از زندگی سرداری شهید به مخاطب ارائه دهد. جواد اردکانی، جایزه سیمیرغ زرین «نگاه ملی» را که از جشنواره فجر دریافت کرده بود به خانواده شهید برونسی تقدیم کرد.

خلبان / سال ۱۳۷۴؛ عبور از خط سرخ / سال ۱۳۷۶ / شهید عباس دوران / جمال شورجه

جمال شورجه یکی از کارگردان‌های صاحب سبک در فیلم‌های دفاع مقدس است. تقریباً تمام ۱۱-۱۰ کار سینمایی وی در این حوزه است و از برجسته‌ترین کارهایش ۲ فیلمی است که با محوریت شهید عباس دوران ساخته است.

عباس دوران، خلبان موفق نیروی هوایی ارتش که دشمن چند بار در تروار او ناکام مانده است، سرپرستی عملیات دشواری بر فراز خاک بغداد را به عهده می‌گیرد و همراه با یک اسکادران شامل ۱۰ هواپیمای جنگنده به بغداد هجوم می‌برد تا علاوه بر گذشتن از دیوار مستحکم پدافند بغداد، با پرواز در ارتفاع پایین دیوار صوتی را بشکنند. هدف از این عملیات نامن نشان دادن بغداد است که پس از فتح خرمشهر توسط رزمندگان اسلام، جامعه بین‌الملل برای تجدید روحیه ارتش یعنی تلاش می‌کند تا کنفرانس غیرمتمهدها را در آن شهر برگزار کند. ایران به عنوان عضو غیرمتمهدها و کشور در حال جنگ با عراق، به محل برگزاری کنفرانس اعتراض

جمال شورجه یکی از کارگردان‌های صاحب سبک در فیلم‌های دفاع مقدس است. تقریباً تمام ۱۱-۱۰ کار سینمایی وی در این حوزه است و از برجسته‌ترین کارهایش ۲ فیلمی است که با محوریت شهید عباس دوران ساخته است.

عباس دوران، خلبان موفق نیروی هوایی ارتش که دشمن چند بار در تروار او ناکام مانده است، سرپرستی عملیات دشواری بر فراز خاک بغداد را به عهده می‌گیرد و همراه با یک اسکادران شامل ۱۰ هواپیمای جنگنده به بغداد هجوم می‌برد تا علاوه بر گذشتن از دیوار مستحکم پدافند بغداد، با پرواز در ارتفاع پایین دیوار صوتی را بشکنند. هدف از این عملیات نامن نشان دادن بغداد است که پس از فتح خرمشهر توسط رزمندگان اسلام، جامعه بین‌الملل برای تجدید روحیه ارتش یعنی تلاش می‌کند تا کنفرانس غیرمتمهدها را در آن شهر برگزار کند. ایران به عنوان عضو غیرمتمهدها و کشور در حال جنگ با عراق، به محل برگزاری کنفرانس اعتراض

یوسف هور / شهید علی هاشمی / علی اصغر شادروان / ۱۳۹۲

علی اصغر شادروان که در کارنامه خود یکی از اولین فیلم‌ها با به عبارتی تله‌فیلم‌هایی که به زندگی یک انقلابی شهید پرداخته است، یعنی فیلم «تیرباران» درباره زندگی و شهادت سیدعلی اندرزگو را دارد، این بار پس از ۲۰ و اندی سال، سراغ ساخت فیلم دیگری با محوریت یک سردار جنگ رفت. «یوسف هور» به زندگی شهید علی هاشمی می‌پردازد. تصویرپردازی این فیلم در ابتدا با نام «هرغابی دشت سرخ» شروع شد اما در هفته‌های پایانی کار تغییر نام داده همان‌گونه که قرار بود نقش شهید هاشمی را شهاب حسینی بازی کند اما در نهایت ارتش مجیدی این نقش را بازی کرد. «یوسف هور» درباره زندگی، مبارزات و شهادت سردار شهید «علی هاشمی» در منطقه هور است. علی هاشمی یکی از فرماندهان سپاه

جبهه جنوب در استان خوزستان بود که از ابتدای جنگ حضور فعالی داشت و بویژه در زمانی که جنگ در جبهه سوسنگرد شدت داشت، وی در آن منطقه فعال بود اما نام شهید علی هاشمی با قرارگاه نصرت و گروه وی برای بررسی منطقه هور الهویزه برای انجام عملیات خیبر و بدر گره خورده است. وی سال ۶۶ در جزیره مجنون شهید و مقنود شد و سال ۸۹ پیکر وی را در جست‌وجوی مقنودان یافته و به کشور بازگرداندند. در این فیلم نقش محسن رضایی را «سما رضایی» پسر عموی وی و نقش «علی شمعانی» را برادر وی ایفا می‌کند. جالب اینجاست که این فیلم اگر چه پررانه نمایش دریافت کرده اما هنوز بالاترکیف است و به سبب دعوا بر سر تهیه‌کنندگی آن، هیچ اقدامی برای اکرانش صورت نمی‌گیرد.

حضور سیدشهاب حسینی در نقش شهید بابایی یکی دیگر از نقاط قوت کار به حساب می‌آید که هم به لحاظ فیزیکی به ایشان شباهت داشته و هم آرامش دلپذیری را به نقش تزریق کرده که به باور مخاطب می‌نشیند. در آخر باید به پایان‌بندی «شوق پرواز» هم اشاره کرد که وجه اسطوره‌ای شهادتی جنگ بویژه خلبان شهید عباس بابایی را به زیبایی تصویر کرده است.

روایتی ناقص از شخصیت شهید علم‌الهدی ارائه می‌دهد و شاید یکی از اصلی‌ترین علل آن، بازی تصنعی و نه‌چندان دلچسب حامد انسیه شاه‌حسینی پس از چند تجربه نویسندگی و کارگردانی در حوزه دفاع مقدس، سراغ نقل داستان یک سردار جنگ رفت.

فیلم «زیباتر از زندگی» روایتگر زندگی شهید علم‌الهدی است. با شروع جنگ تحمیلی، حسین علم‌الهدی فرمانده سپاه الهویزه، به همراه نیروهای مردمی و با دست‌های خالی به کمک مردم روستاهای می‌شاید. نیروهای ارتش اگر چه از بنی‌صدر دستور عدم همکاری گرفته بودند اما با کمک‌های تسلیحاتی، در یک عملیات مشترک، همراه با سپاه و مردم به مقابله با متجاوزان می‌روند.

فیلم روایتی ناقص از شخصیت شهید علم‌الهدی ارائه می‌دهد و شاید یکی از اصلی‌ترین علل آن، بازی تصنعی و نه‌چندان دلچسب حامد انسیه شاه‌حسینی پس از چند تجربه نویسندگی و کارگردانی در حوزه دفاع مقدس، سراغ نقل داستان یک سردار جنگ رفت.

فیلم «زیباتر از زندگی» روایتگر زندگی شهید علم‌الهدی است. با شروع جنگ تحمیلی، حسین علم‌الهدی فرمانده سپاه الهویزه، به همراه نیروهای مردمی و با دست‌های خالی به کمک مردم روستاهای می‌شاید. نیروهای ارتش اگر چه از بنی‌صدر دستور عدم همکاری گرفته بودند اما با کمک‌های تسلیحاتی، در یک عملیات مشترک، همراه با سپاه و مردم به مقابله با متجاوزان می‌روند.

فیلم روایتی ناقص از شخصیت شهید علم‌الهدی ارائه می‌دهد و شاید یکی از اصلی‌ترین علل آن، بازی تصنعی و نه‌چندان دلچسب حامد انسیه شاه‌حسینی پس از چند تجربه نویسندگی و کارگردانی در حوزه دفاع مقدس، سراغ نقل داستان یک سردار جنگ رفت.

فرماندهان ارتش در قالب تلویزیون

هوایی استفاده شده در سیمیرغ را می‌توان یکی از نقاط قوت آن قلمداد کرد که بخوبی مخاطب را در حال و هوای کار قرار داده و بر جذابیت‌های آن افزوده است. همین‌طور انتخاب محمد جوزانی و سیدجواد هاشمی برای ایفای نقش‌های اصلی که شباهت‌های زیادی هم به شیرودی و کشوری داشتند. در این بین تنها باید به دوبله‌نچندان مناسب سیمیرغ اشاره کرد که اندکی به محصول نهایی کار لطمه وارد کرده است.

■ **شوق پرواز:** تصویری شفاف از یک قهرمان جنگ بدیاله صمدی در «شوق پرواز» تلاش کرده از دوره کودکی تا آخرین روز از زندگی شهید عباس بابایی را به تصویر بکشد. وی برای این امر از همان شیوه سریال «سیمیرغ» برای ورود به داستان بهره گرفته است: زن جوانی که در حال تحقیق درباره خلبان شهید عباس بابایی است، بر اثر سانحه

محوری آن علی اکبر شیرودی و احمد کشوری بودند؛ ۲ نفر از شهدای نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران که رشادت‌های بسیاری از خود در دوران جنگ نشان دادند و در این سریال هم تلاش شده مخاطب شناخت کاملی از آنها پیدا کند. شیوه روایت داستان هم اینگونه است که یک مستندساز برای ساخت فیلمی درباره شیرودی و کشوری به تحقیق درباره آنها پرداخته و از طریق روایت شخصیت‌های مختلف وارد دوره‌های مختلف زندگی آنها از نوجوانی تا شهادت می‌شود.

در بخش مربوط به سال‌های نزدیک به انقلاب تا روزهای درگیری با ضداقلاب، حادثه‌پردازی پررنگ‌تر شده و هیجان خوبی هم بر کار حاکم است که نمونه آن را در برخورد چندباره این دو با مأمور امنیتی شاهنشاهی شاهد هستیم. نماهای